

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۶/۰۲/۲۳

محمدصالح گردش

وجه تسمیه اسم سرزمین سیستان

در پیوند وجه تسمیه اسم سرزمین سیستان اکثر مؤرخین و محققین اجماع نظر دارند که اسم این سرزمین برگرفته از اسم ساک ها (اسکیت ها) یکی از شاخه های بزرگ مردم آریایی است که در زمان فرهاد دوم از شاهان اشکانی از شمال به این سرزمین ها وارد و در سرزمین سیستان امروزی سکنی گردیده اند. سرزمین سیستان از آن بعد به اسم این مردم و به نام سکستان که معرب آن سجستان باشد، مسمما گردیده که به مرور به هیأت امروزی اش سیستان درآمده است. مؤرخین اکثر مردم ساکن این سرزمین را نیز سکزی یا سجزی یاد کرده اند که اغلب دانشمندان و شعرای اولیه زبان پارسی دری نیز برخاسته ازین سرزمین و منسوب به همین مردم بوده اند، مانند "سیف سکزی" و چند تن دیگری که اسمای شان در تاریخ سیستان ثبت و ضبط گردیده است و هم شاعر بزرگ قصیده سرای پارسی دری ابوالحسن علی بن جولوغ فرخی سیستانی، همعصر و زمان عنصری و فردوسی و شاه محمود غزنوی را سکزی گفته اند.

سرزمین سیستان را پیش از ورود ساک ها در ادوار اوستایی به اسم زرینگه که از کلمات اوستایی و به معنی دریاست، یاد می کرده اند که این اسم تا حال در اسم زره (دریاچه هامون) و نیز " زرنج" که معرب زرنگ است در اسم مرکز ولایت نیمروز از ولایات کشور ما باقی مانده است.

از روزن این قلم مهاجرین ساک ها که در زمان فرهاد دوم اشکانی در سرزمین سیستان سکنی گردیده اند، اولین موج مهاجرتی این طایفه خواهد بود و به نظر می رسد پیش از آن نیز این تیره مردم آریایی به این سرزمین سکنی گردیده بودند و استدلالی که درین باره دارم، شخصیت اسطوره یی و ماقبل از تاریخ چون زهاک، سهاک (ضحاک) که در افسانه ها و اساطیر همعصر یما (شاه پیشدادی) دانسته شده محتمل است از همین تبار و یکی از اسلاف سکزی ها درین خطه بوده باشد. همینگونه تاریخ قدامت سرزمین تاریخی سجاوند (سکاوند) ولایت لوگر که ریشه به اسم این قوم و تبار دارد را پیشینه تر از ورود موج ساکه های دوران شاهنشاهی پارت های اشکانی می دانم، حتا ممکن است که اشکانیان نیز تیره یی از قوم ساک ها بوده اند و اصل این اسم ممکن است اسکانیان بوده که بعداً اشکانیان شده است. شاید این تحولات و تغییرات لفظی بعد از نفوذ زبان یونانی درین حوزه اتفاق افتاده باشد.

به هر صورت اسم سیستان (سکستان) ریشه به اسم قوم ساکه خواهد داشت و درین مورد شک و اختلاف نظری میان صاحب نظران تاریخ وجود ندارد چنانکه باشندگان و بومیان اصیل این سرزمین را تا هنوز سکزی می گویند. اما یک نظر دیگری را نیز در رابطه به وجه تسمیه این سرزمین ارائه و پیشنهاد می دارم و آن اینکه کلمه "سیس" در

د پانو شمیره: له 1 تر 2

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکنی دلیکنیزی بنی پازوالی د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرو مخکی په خیر و لولئ

زبان دری ایماقها به معنی "مہتر اسب ها" می باشد و در بعضی لهجه ها "سایس" نیز می گویند، و آن کسی را گویند که در تربیه و طبابت و مواظبت اسب ها مهارت دارد.

بنابراین ممکن است که جز اول اسم سیستان، سیس بوده باشد زیرا سرزمین سیستان با داشتن رودها و اراضی حاصل خیز و قابل زرع یکی از اماکن پرورش حیوانات اهلی و از جمله اسب نیز بوده است و بزرگان و شاهان سیستان تا آنجا که تاریخ ما را یاری می کند به تربیه و پرورش اسب علاقه به وفور داشته اند و از جمله آنها " امیر خلف بانو" آخرین امیر سلسله صفاری و یکی از نوادگان یعقوب لیث صفار است که از وی حکایت هایی در تواریخ مندرج است.

جز دوم اسم سیستان که "تان" است، پسوند اسم مکان خواهد بود. این پسوند در زبان پارسی دری به هیأت "دان" در اسمای چون دیگدان، گلدان، خاکدان، کهدان و... موجود است. این پسوند همچنان در اسم اماکنی چون حیرتان و ملتان و بعضی اماکن دیگر نیز به هیأت "تان" به چشم می زند. پسوند تان در زبان پشتو در اسم های چون پوهنتون و زیژنتون به هیأت "تون" بکار گرفته شده است.

پس به این صورت سیستان ممکن است به معنی سرزمین مہتران و اسب پروران بوده باشد. یکی از شخصیت تاریخی و ضد حاکمیت اعراب در این حوزه که بعد از ابومسلم دست به قیام زد مسما به "استاد سیس" است که به نظر این قلم آن شخصیت تاریخی نیز ممکن است در ابتدا وظیفه اش مہتری اسب ها بوده باشد. ازینکه در پیشوند اسم این شخص استاد نیز کار رفته است بسیار محتمل است که وی بزرگ و استاد سیسان، سایسان(مہتران) یا اسب پروران بوده است. همچنان "سیسان" اسم روستای بزرگی است در آذربایجان شرقی که از دید این قلم به معنای مہتران و پرورش دهندگان اسب خواهد بود. ممکن می دانم که ریشه اسم " ساسانیان" نیز همین جز بوده باشد و ساسانیان ممکن است در اصل از سرزمین سیستان بوده اند و سیستان ممکن است در اصل به هیأت سایستان نیز بوده باشد که بتدریج به هیأت سیستان درآمده است و یکی از هیأت های ساسان نیز ممکن است سایسان بوده است که بتدریج به هیأت ساسان درآمده است.

یکی از سلسله های امرای غور بنام شیشانیان مسمی بوده است و آن دودمان و فرمانروایان محلی در منطقه ولایت غور بوده اند که در عصر سلاطین غوری جایگاه اجتماعی خاصی داشته اند. کلمه "شیش" از دیدگاه این قلم باز هم رابطه به ریشه سیس خواهد داشت و نیز اسم دیگر رود "چناب" در عصر یونانیان محتملاً در اصل آسکینی بوده است که به هیأت اشکینی توسط مؤرخین یونانی ثبت و ضبط تاریخ گردیده است. اسم قوم بزرگ اچکزی یا اسکزی و اقوام دیگر پشتون چون سهاک و اسک به احتمال بسیار با اسم اسکیت(ساکه) و اشک ها (اشکانی) و در اصل اسکانی پیوند خواهد داشت.

آرشیف: مطالب نشر شده محترم محمدصالح گردش

د پانو شمېره: له 2 تر 2

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکني د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرولو مخکي په خیر و لولئ